

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25.09.2019, sp. zn. 8 Tdo 1100/2019, ECLI:CZ:NS:2019:8.TDO.1100.2019.1

Číslo: 27/2020

Právní věta:

Nejsou-li u obviněného dány podmínky nutné obhajoby (§ 36, § 36a tr. ř.), je zcela na jeho uvážení, zda se rozhodne uplatňovat své právo na obhajobu i za pomoci obhájce. Orgány činné v trestním řízení mohou zasahovat do výkonu tohoto práva jen v případě, když jde o obviněného, který nemá dostatek prostředků k tomu, aby si mohl sám uhradit zcela nebo zčásti náklady na obhajobu.

Obviněný, který požádal o bezplatnou obhajobu, musí osvědčit nedostatek prostředků, pokud to nevyplývá z důkazů již shromážděných ve spise. O návrhu obviněného na bezplatnou obhajobu (nebo na obhajobu za sníženou odměnu) pak rozhodne podle § 33 odst. 2, 3 tr. ř. předseda senátu soudu, u kterého se v době podání návrhu vede řízení. Jestliže obviněný neosvědčil nedostatek prostředků a soud, byť i se zpožděním, avšak procesně správným způsobem zamítl jeho návrh, nebylo tím porušeno právo obviněného na obhajobu. Proto i když v době, než soud pravomocně rozhodl o návrhu, obviněný nebyl zastoupen obhájcem, není taková situace důvodem dovolání podle § 265b odst. 1 písm. c) tr. ř.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 25.09.2019

Spisová značka: 8 Tdo 1100/2019

Číslo rozhodnutí: 27

Číslo sešitu: 5

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Důvod dovolání, že obviněný neměl obhájce, Obhájce ustanovený, Obhajoba

Předpisy: § 265b odst. 1 písm. c) tr. ř.
§ 33 odst. 2 tr. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud odmítl dovolání obviněného J. R. proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 10. 4. 2019, sp. zn. 3 To 427/2018, který rozhodl jako odvolací soud v trestní věci vedené u Městského soudu v Brně pod sp. zn. 90 T 85/2018.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem Městského soudu v Brně ze dne 12. 11. 2018, sp. zn. 90 T 85/2018, byl obviněný J. R. uznán vinným přečinu poškozením cizí věci podle § 228 odst. 1 tr. zákoníku a výtržnictvím podle § 358 odst. 1 tr. zákoníku a byl odsouzen podle § 358 odst. 1 tr. zákoníku za použití § 43 odst. 1 tr. zákoníku k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání čtyř měsíců, jehož výkon mu byl podle § 81 odst. 1 a § 82 odst. 1 tr. zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání dvaceti čtyř měsíců. Rovněž bylo rozhodnuto o náhradě škody.

2. Krajský soud v Brně jako soud odvolací rozsudkem ze dne 10. 4. 2019, sp. zn. 3 To 427/2018, z podnětu odvolání obviněného uvedený rozsudek soudu prvního stupně v celém rozsahu zrušil podle § 258 odst. 1 písm. b), d) tr. ř. a znovu rozhodl podle § 259 odst. 3 tr. ř. tak, že obviněného J. R. uznal vinným přečinem poškození cizí věci podle § 228 odst. 1 tr. zákoníku, na podkladě skutkového zjištění, že

dne 21. 5. 2018 kolem 18:00 hodiny v XY na ul. XY nejprve blíže nezjištěným způsobem uhodil do motocyklu zn. XY, stříbrné barvy, který řídil A. Š., v okamžiku, kdy zastavil v křižovatce před odbočením na ulici XY, a když následně A. Š. motocykl na chodníku odstavil, aby se zeptal, co se stalo, tak mu obviněný záměrně oběma rukama shodil motocykl ze stojanu na zem, a způsobil tak prasknutí plexi štítu, ohnutí řídítek, zlomení zrcátka, zlomení řadicí páky, odření laku motocyklu a laku držáku spolujezdce i kufru, čímž mu způsobil škodu ve výši 1 000 Kč a poškozené Direct pojišťovně, a. s., škodu ve výši 10 637 Kč, a při následné vzájemné strkanici poškodil větrání na přilbě ARAI QUANTUM ST, kterou měl poškozený nasazenou na hlavě.

3. Za tento přečin obviněného odsoudil podle § 228 odst. 1 tr. zákoníku k trestu odnětí svobody v době trvání tří měsíců, jehož výkon mu podle § 81 odst. 1 a § 82 odst. 1 tr. zákoníku podmíněně odložil na zkušební dobu v trvání dvanácti měsíců, a rovněž rozhodl o náhradě škody.

4. Odvolání státního zástupce podané v neprospěch obviněného odvolací soud jako nedůvodné podle § 256 tr. ř. zamítl.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

5. Proti uvedenému rozsudku odvolacího soudu podal obviněný prostřednictvím obhájce z důvodů podle § 265b odst. 1 písm. c) a g) tr. ř. dovolání, jímž vytýkal, že v řízení neměl obhájce, ač ho podle zákona mít měl, a že došlo k porušení práva na spravedlivý proces, protože závěry odvolacího soudu jsou v extrémním rozporu s provedeným dokazováním.

6. Vadu v porušení práva na obhajobu plynoucího z § 33 odst. 2, 3 tr. ř., a tedy naplnění dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. c) tr. ř., obviněný spatřoval v tom, že soud prvního stupně ve věci meritorně rozhodl, aniž by předtím rozhodl o jeho žádosti o ustanovení obhájce bezplatně nebo za sníženou odměnu, a tento nedostatek zhojil až po vynesení svého rozsudku, když mu vadný postup vytkl odvolací soud. Konkrétně obviněný poukázal na to, že jeho žádost soud prvního stupně obdržel dne 2. 11. 2018. Podle úředního záznamu soudce JUDr. L. H. obviněného dne 7. 11. 2018 pouze telefonicky vyrozuměl o tom, že u něj není dán důvod nutné obhajoby, a proto si musí obhájce zvolit sám. Dne 12. 11. 2018 bylo konáno hlavní líčení a byl vyhlášen rozsudek, proti němuž obviněný podal odvolání, s nímž byla věc předána odvolacímu soudu, který ji připsal ze dne 10. 1. 2019 vrátil, aby soudce nejprve usnesením rozhodl o žádosti obviněného o bezplatnou obhajobu, protože pouhé telefonické vyrozumění není dostatečné. Soud prvního stupně proto o této žádosti rozhodl až dne 26. 2. 2019.

7. Obviněný v tomto postupu shledal porušení svého práva na obhajobu před soudem první instance, které se projevilo i v odůvodnění pozdě vyhotoveného rozhodnutí, jímž byla jeho žádost o bezplatné obhajobě zamítnuta. Nesouhlasil s tím, že by na bezplatnou obhajobu neměl nárok, protože v době

hlavního líčení se stále jako posluchač doktorského studia připravoval na další profesní uplatnění, a pokud měl příležitostné brigády, tak to bylo pouze projevem jeho nadstandardního úsilí. Rozhodná byla jeho celková ekonomická situace, a nebylo tedy namístě uplatnit kritérium majetkové potenciality (srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 17. 10. 2006, sp. zn. I ÚS 624/06, a ze dne 10. 1. 2012, sp. zn. [I. ÚS 2824/11](#)), neboť ač byl práce a výdělků schopný, v rozhodné době byly jeho příjmy odpovídající tomu, že se kontinuálně vzdělával pro další profesní uplatnění, a nešlo o obstrukci nebo o pohodlnost. Soud rovněž nesprávně posuzoval přechodnost nepříznivé majetkové situace obviněného, což je postup, který nemá oporu v zákoně ani v judikatuře, protože jsou v takovém případě zkoumány podmínky týkající se budoucnosti, nikoli současného stavu (srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 23. 4. 2019, sp. zn. [I. ÚS 3966/17](#)). Soudy své závěry založily na neopodstatněném přesvědčení, že obviněný i přes zjištěné socioekonomické překážky bude mít v dlouhodobém horizontu schopnost dostat svým závazkům a uhradit náklady obhajoby. Obviněný vyjádřil přesvědčení, že pro své nízké příjmy není schopen zcela nebo částečně hradit náklady obhajoby (viz rozhodnutí č. 51/2012 Sb. rozh. tr.).

8. K dovolání obviněného státní zástupce působící u Nejvyššího státního zastupitelství poukázal na obsah podaného dovolání a zákonné podmínky, za kterých lze dovolání s odkazem na důvody podle § 265b odst. 1 písm. c) a g) tr. ř. podat. K výhradě o porušení práva na obhajobu odkázal zejména na ústavněprávní ochranu vyjádřenou v mezinárodních smlouvách, především v článku 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále „Listina“) a článku 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále „Úmluva“), avšak s tím, že z hlediska dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. c) tr. ř. je porušení práva obviněného na obhajobu chápáno poněkud úžeji, neboť mu neodpovídá každé porušení práva na obhajobu. Z dikce uvedeného dovolacího důvodu (obviněný neměl v řízení obhájce, ač ho podle zákona mít měl) plyne, že směřuje na případy, kdy byla porušena ustanovení o nutné obhajobě (tj. § 36 tr. ř.). Tento dovolací důvod je tak dán jen tehdy, pokud orgány činné v trestním řízení v takové situaci skutečně prováděly úkony trestního řízení směřující k vydání meritorního rozhodnutí napadeného dovoláním (srov. rozhodnutí č. [48/2003](#) Sb. rozh. tr.). I když v řešené věci o nutnou obhajobu nešlo, bylo možné uvedený důvod dovolání uplatnit, pokud byl pravomocně přiznán nárok na bezplatnou obhajobu a byl ustanoven obhájce (§ 33 odst. 2, 4 tr. ř.), jemuž bylo znemožněno, aby se účastnil úkonů trestního řízení (srov. rozhodnutí č. [53/2010](#) Sb. rozh. tr.). K takové situaci ovšem v přezkoumávané věci nedošlo, neboť obviněnému nebyl nárok na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu vůbec přiznán. Nebylo možné přitakat obviněnému, že byl jednáním soudu prvního stupně zbaven práva na obhajobu, protože z protokolu o hlavním líčení, jakož i z podání, jež obviněný adresoval orgánům činným v trestním řízení, je dobře patrné, že obhajoba v materiálním smyslu nebyla obviněnému nijak upřena, protože obviněný osobně právo hájit se sám plně využil.

III.

Přípustnost dovolání

9. Nejvyšší soud jako soud dovolací nejprve shledal, že dovolání obviněného je přípustné podle § 265a odst. 1, odst. 2 písm. a) tr. ř., bylo podáno osobou oprávněnou podle § 265d odst. 1 písm. b), odst. 2 tr. ř., v zákonné lhůtě a na místě, kde lze toto podání učinit (§ 265e odst. 1, 2 tr. ř.). Dále zkoumal, zda obsahuje výhrady, které naplňují označené dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. c) a g) tr. ř., protože jen na podkladě dovolání relevantně opřehého o některý ze zákonných dovolacích důvodů taxativně vypočtených v § 265b odst. 1, 2 tr. ř. mohou být napadená rozhodnutí a řízení jim předcházející podrobena věcnému přezkoumání.

IV.

Důvodnost dovolání

10. K důvodnosti dovolání opírajícího se o dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. c) tr. ř., že

obviněný neměl v řízení obhájce, ač ho podle zákona mít měl, Nejvyšší soud uvedl následující:

11. Zákonná dikce vyjadřuje, že tento důvod dopadá především na situace, kdy v příslušné trestní věci byly dány podmínky nutné obhajoby ve smyslu § 36 tr. ř., tzn. obviněný musel být v řízení zastoupen obhájcem, ať již zvoleným (§ 37 tr. ř.), nebo ustanoveným (§ 38 tr. ř.), a přitom žádného obhájce neměl. Jeho prostřednictvím je tak poskytována možnost zjednání nápravy, jestliže došlo k porušení práva na obhajobu jako jednoho ze základních práv garantovaných v článku 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy a také článku 40 odst. 3 Listiny. Uvedený dovolací důvod se může vztahovat i na situaci, kdy obviněný sice obhájce, ať již zvoleného, nebo ustanoveného, má, ale ze strany orgánů činných v trestním řízení nejsou plněny jejich zákonné povinnosti, jež mají obhájci umožnit, aby svá zákonná oprávnění mohl vůbec vykonávat. Tento dovolací důvod je tak dán např. za situace, když v odvolacím řízení se obhájce obviněného neúčastnil veřejného zasedání odvolacího soudu, v němž bylo učiněno rozhodnutí o podaném odvolání, protože o veřejném zasedání nebyl vůbec vyrozuměn (k tomu srov. přiměřeně rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 19. 11. 2002, sp. zn. [11 Tdo 636/2002](#)).

12. Na základě takto vymezené rozhodovací praxe soudů je zřejmé, že tento dovolací důvod je svým obsahem užší, než je obecné právo obviněného na obhajobu, neboť nezahrnuje jakékoli porušení tohoto práva, ale toliko takové, kdy obviněný, ačkoli byly splněny zákonné podmínky nutné obhajoby, neměl v trestním řízení obhájce vůbec, anebo jej neměl po určité části řízení, po kterou orgány činné v trestním řízení prováděly úkony trestního řízení směřující k vydání meritorního rozhodnutí napadeného dovoláním (srov. rozhodnutí č. [48/2003](#) Sb. rozh. tr., přiměřeně nálezy Ústavního soudu ze dne 25. 9. 1996, sp. zn. [III. ÚS 83/1996](#), či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 7. 2002, sp. zn. [6 Tdo 142/2002](#), publikovaný v Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu, roč. 2002, svazek 17, č. T 413, věta 2.).

13. Dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. c) tr. ř. se však může vázat i na nerespektování práva obhajoby obviněného v případech, kdy se o nutnou obhajobu ve smyslu § 36 tr. ř. nejedná, a to např. v situaci zrušení ustanovení obhájce, kterého soud ustanovil obviněnému na jeho žádost z důvodu přiznaného nároku na bezplatnou obhajobu (§ 33 odst. 2, 4 tr. ř.), jenž se neváže na existenci (zánik) důvodů nutné obhajoby (§ 36 a § 36a tr. ř.). Jestliže v této souvislosti byla postupem soudu obhájci znemožněna účast na jednání, v němž bylo učiněno i rozhodnutí ve věci samé (např. obhájce nebyl ani vyrozuměn o konání veřejného zasedání odvolacího soudu a nebyl mu přítomen), pak je naplněn dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. c) tr. ř. (srov. rozhodnutí č. [53/2010](#) Sb. rozh. tr., obdobně též usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 9. 2009, sp. zn. [8 Tdo 1020/2009](#)).

14. Ve smyslu těchto zásad se uvedený důvod může vztahovat i na situace mimo podmínky nutné obhajoby (§ 36, 36a tr. ř.), pokud by došlo k podstatnému porušení pravidel týkajících se nároku obviněného na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu podle § 33 odst. 2, 4 tr. ř., a v důsledku toho obviněný neměl v řízení obhájce, ač ho podle zákona mít měl, i takové podstatné vady spočívající v porušení práva na obhajobu lze uplatňovat prostřednictvím důvodu podle § 265b odst. 1 písm. c) tr. ř. Obviněným uplatněné výhrady tak na označený dovolací důvod dopadají, neboť součástí ústavně zaručeného práva na obhajobu (článek 37 odst. 2, článek 40 odst. 3 Listiny) je i právo na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu (srov. bod 16. nálezu Ústavního soudu ze dne 7. 4. 2010, sp. zn. [I. ÚS 22/2010](#)), a proto Nejvyšší soud mohl zkoumat, zda jsou výhrady obviněného důvodné.

15. Obviněný zásah do práva na obhajobu spatřoval jednak v tom, že soud prvního stupně dostatečně včas a formálně správně nerozhodl o jeho žádosti na bezplatnou obhajobu (nebo za sníženou odměnu), neboť tak učinil až na příkaz odvolacího soudu, jenž na tento nedostatek reagoval po podání odvolání, a jednak i v tom, že uvedenou žádost zamítl na základě nesprávných úvah. Vadným bylo i to, že soud prvního stupně konal hlavní líčení dříve, než rozhodnutí o této jeho žádosti vydal.

16. K námitkám obviněného je třeba z obsahu spisu poukázat na průběh řízení, z něhož plyne, že Městský soud v Brně vydal dne 1. 8. 2018 trestní příkaz, sp. zn. 90 T 85/2018, jímž obviněného uznal vinným přečiny poškození cizí věci podle § 228 odst. 1 tr. zákoníku a výtržnictví podle § 358 odst. 1 tr. zákoníku, uložil mu peněžitý trest a rozhodl o náhradě škody. Na základě odporu obviněného soud nařídil hlavní líčení na 12. 11. 2018, na nějž obviněný předvolání převzal dne 18. 10. 2018. Dne 2. 11. 2018 podal žádost o přidělení obhájce bezplatně nebo za výrazně sníženou odměnu, v důsledku aktuálního nedostatku finančních prostředků na hrazení obhajoby. Současně soudu pro případ odročení hlavního líčení sdělil, že ve dnech 4. 12. a 10. 12. 2018 jsou předběžně vyhlášeny závěrečné doktorské zkoušky. V žádosti o bezplatnou obhajobu poukázal na to, že jeho příjmy se dlouhodobě pohybují pod hranicí minimální mzdy kolem 12 200 Kč měsíčně. Uvedl, že v současné době má uzavřenu dohodu o provedení práce s výší odměny 13 600 Kč, která se bude s ohledem na blížící se závěrečné zkoušky snižovat, což podložil Dohodou o provedení práce uzavřenou u dvou různých společností na období od 24. 9. 2018 do 31. 12. 2018 se mzdou za hodinu vymezenou podle nařízení vlády o zaručené mzdě pro skupinu prací. Připojil též lékařské zprávy o úrazu hlavy a hrudníku z května 2018.

17. Na tuto žádost reagoval soudce JUDr. L. H. postupem zaznamenaným v úředním záznamu ze dne 7. 11. 2018, podle kterého obviněnému sdělil, že „u něj není dán důvod nutné obhajoby, a proto si musí obhájce zvolit sám na plnou moc“. Dne 12. 11. 2018 bylo konáno hlavní líčení, jehož se obviněný osobně zúčastnil. V počátku hlavního líčení soudce zopakoval informaci odpovídající úřednímu záznamu, že v daném případě není dán důvod nutné obhajoby, a konal hlavní líčení, v jehož rámci obviněný svá práva realizoval, k prováděným důkazům se vyjadřoval a byl přítomen vyhlášení přezkoumávaného rozsudku. Poté, co obviněný i státní zástupce podali odvolání proti vyhlášenému rozsudku, byla tato trestní věc předána odvolacímu soudu, jenž ji však dne 10. 1. 2019, pod sp. zn. 3 To 427/2018, vrátil soudu prvního stupně bez věcného vyřízení s pokynem, aby nejprve usnesením rozhodl o žádosti obviněného o bezplatnou obhajobu, protože pouhé telefonické vyrozumění není dostatečné.

18. Na základě tohoto pokynu soud prvního stupně přípisem ze dne 17. 1. 2019 obviněného, po opětovném sdělení, že se u něj nejedná o případ nutné obhajoby, poučil ve smyslu § 33 odst. 2 tr. ř. a vyzval ho, aby ve lhůtě 14 dnů osvědčil, že nemá dostatek prostředků hradit náklady obhajoby, a sdělil mu, že pokud trvá na přiznání bezplatné obhajoby, nechť soudu doloží potřebné doklady prokazující jeho nárok. Obviněný tak učinil podáním došlým soudu dne 18. 2. 2019, kde zčásti zopakoval informace uvedené v původní žádosti, a rovněž sdělil, že v současné době disponuje částkou 26 218 Kč. Zmínil, že nepobíral žádné příspěvky ani podporu a není vlastníkem žádné nemovitosti. Byt, v němž bydlel, je ve vlastnictví obce a pronajímá si ho jeho bratr a rodinný dům patří matce. Čestně prohlásil, že nemá žádné cenné věci ani automobil, šperky apod. K tomu doložil doklady o příjmech od dvou společností, s nimiž měl uzavřeny dohody o provedení práce.

19. O takto doplněné žádosti soudce rozhodl usnesením ze dne 26. 2. 2019, sp. zn. 90 T 85/2018, tak, že podle § 33 odst. 2 tr. ř. obviněný nemá nárok na bezplatnou obhajobu ani na obhajobu za sníženou odměnu. Proti tomuto usnesení obviněný podal dne 18. 3. 2019 stížnost, kterou odvolací soud usnesením ze dne 10. 4. 2019, sp. zn. 3 To 123/2019, podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. jako nedůvodnou zamítl. Veřejné zasedání o odvoláních obviněného a státního zástupce konal dne 10. 4. 2019 za přítomnosti obviněného.

20. Nejvyšší soud uvádí, že podmínky, za nichž lze žádat o bezplatnou obhajobu, jsou upraveny v § 33 odst. 2 tr. ř., podle něhož, osvědčil-li obviněný, že nemá dostatek prostředků, aby si hradil náklady obhajoby, rozhodne předseda senátu a v přípravném řízení soudce, že má nárok na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu. Vyplyvá-li ze shromážděných důkazů, že obviněný nemá dostatek prostředků na náhradu nákladů obhajoby, může, je-li to třeba k ochraně práv obviněného, rozhodnout předseda senátu a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce o nároku na

obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu i bez návrhu obviněného. V případech uvedených ve větě první a druhé náklady obhajoby zcela nebo zčásti hradí stát. Podle § 33 odst. 4 tr. ř. platí, že pokud byl pravomocným rozhodnutím podle odstavce 2 obviněnému přiznán nárok na bezplatnou obhajobu nebo obhajobu za sníženou odměnu a obviněný o ustanovení obhájce požádá, bude mu obhájce neprodleně ustanoven. Obhájce ustanoví a, pominou-li důvody pro rozhodnutí podle odstavce 2, ustanovení zruší předseda senátu a v přípravném řízení soudce. Ustanovení § 38 odst. 2, § 39 odst. 2, § 40 a 40a tr. ř. se použijí obdobně. Tím je zaručena zásada plynoucí z článku 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy, podle něhož každý, kdo je obviněn z trestného činu, má právo obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce podle vlastního výběru, nebo pokud nemá prostředky na zaplacení obhájce, aby mu byl poskytnut bezplatně, jestliže to zájmy spravedlnosti vyžadují.

21. Podle obsahu přezkoumávaných rozhodnutí i uvedeného stavu řízení Nejvyšší soud zdůrazňuje, že v posuzované věci nešlo o případ nutné obhajoby podle § 36 tr. ř., jak soud prvního stupně obviněného správně informoval. Obviněný měl však právo si obhájce zvolit, případně mu ho mohla zvolit jiná oprávněná osoba (§ 37 odst. 1 tr. ř.). Obviněný si nicméně po celou dobu konání řízení před soudem prvního a druhého stupně obhájce nezvolil. Z tohoto důvodu nelze dojít k závěru, že by obviněný neměl obhájce, ač ho podle zákona měl mít [srov. ustanovení § 265b odst. 1 písm. c) tr. ř.]. Právo obviněného na obhajobu, tedy to, aby si obhájce sám zvolil, když se nejednalo o případ nutné obhajoby, nebylo ze strany soudů po celé řízení jakkoliv omezeno, protože obviněný si může zvolit obhájce bez ohledu na to, zda soud rozhodne o jeho nároku na bezplatnou obhajobu nebo obhajobu za sníženou odměnu. Takové rozhodnutí se totiž může týkat jak obhájce, který již vykonává obhajobu obviněného, tak obhájce, kterého si obviněný zvolí teprve později (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 3. 2009, sp. zn. [7 Tdo 191/2009](#)).

22. Vzhledem k výše uvedenému je ustanovení § 33 odst. 2 tr. ř. nutno interpretovat tak, že obviněný si může nejprve zvolit obhájce, a poté žádat o bezplatnou obhajobu. Obhájci, kterého si obviněný zvolil ještě před přiznáním nároku na bezplatnou obhajobu, náleží - v případě, že je takový nárok obviněnému přiznán - odměna a náhrada hotových výdajů zpravidla ode dne podání důvodného návrhu na přiznání nároku na bezplatnou obhajobu (ostatně k tomuto dni se nemajetnost obviněného také osvědčuje). Je-li však nutné, aby v zájmu zachování práva na právní pomoc a obhajobu činil obhájce určité úkony ještě před podáním takového návrhu, náleží mu odměna a náhrada hotových výdajů i za tyto úkony, pokud byly učiněny v téže věci jako následné podání důvodného návrhu na přiznání nároku na bezplatnou obhajobu a v časové souvislosti s ním. Nelze přijmout interpretaci, jež jde k tíži obhájce, který na sebe z dobré vůle převzal finanční riziko spojené se zastupováním nemajetného obviněného, a který tak nejen v zájmu obviněného, ale i v zájmu spravedlnosti jako takové de facto plní roli absentujícího systému právní pomoci nemajetným. Ústavně konformní interpretací ustanovení § 33 odst. 2 tr. ř. je jen výklad, který chrání jak výše uvedené právo obhájce, tak i základní práva jeho nemajetného klienta na právní pomoc a obhajobu, zakotvená v článku 37 odst. 2, článku 40 odst. 3 Listiny a článku 6 odst. 3 písm. b) a c) Úmluvy. Právo na právní pomoc a obhajobu obviněnému náleží již od počátku trestního řízení a vztahuje se na všechny jeho fáze, což je zřejmé z dikce ustanovení čl. 37 odst. 2 Listiny. Rovněž nemajetnému obviněnému náleží právo na obhajobu, nicméně meze tohoto práva, respektive pozitivních závazků státu z jeho práva plynoucích (zaplatit namísto obviněného odměnu obhájce a náhradu jeho hotových výdajů), určuje zákon, a to výše citované ustanovení § 33 odst. 2 tr. ř. Toto ustanovení je nicméně s ohledem na větu první článku 4 odst. 4 Listiny třeba vykládat v kontextu obecnějšího práva na právní pomoc, které bez pochyby náleží i nemajetným (srov. článek 3 odst. 1 Listiny, podle kterého se základní práva zaručují všem bez rozdílu majetku), a tedy při respektování výše naznačených principů (srov. náleží Ústavního soudu ze dne 22. 11. 2019, sp. zn. [IV. ÚS 2295/2016](#)).

23. Z uvedeného je zřejmé, že právo na obhajobu osoby, u níž nejsou dány podmínky nutné obhajoby, vychází z její vůle, zda se chce dát obhájcem zastoupit, a stát do tohoto práva vstupuje pouze v

případě, kdy jde o osobu, která objektivně nemá vlastní finanční prostředky, aby si náklady na obhajobu mohla uhradit zcela nebo zčásti sama. Z této zásady je třeba vycházet i v této trestní věci, v níž soud prvního stupně zkoumal majetkové poměry obviněného z hledisek vymezených v § 33 odst. 2 tr. ř. a na základě podkladů, které obviněný doložil, a po jejich zhodnocení dospěl k závěru, že obviněný nebyl v uvedeném smyslu nemajetným, protože disponoval konkrétními finančními částkami.

24. Nejvyšší soud rovněž v těchto souvislostech připomíná, že dovolání obviněného bylo podáno proti shora uvedeným meritorním rozhodnutím soudu prvního a druhého stupně [§ 265a odst. 1 písm. a) tr. ř.], a nesměruje tedy proti usnesení o zamítnutí žádosti o přiznání obhajoby bezplatné nebo za sníženou odměnu ani proti rozhodnutí o zamítnutí stížnosti, kterou bylo vydané usnesení napadeno. Nejvyšší soud však i přes tento přesah své přezkumné činnosti, zejména z důvodu, že posouzení správnosti závěru o tom, zda bylo porušeno právo na obhajobu, se odvíjí od správnosti závěru soudů, že obviněný nemá nárok na přiznání bezplatné obhajoby, posoudil i okolnosti, podle nichž soudy tento závěr učinily.

25. Městský soud v Brně v usnesení ze dne 26. 2. 2019, sp. zn. 90 T 85/2018, jímž zamítl žádost obviněného na bezplatnou obhajobu nebo obhajobu za sníženou odměnu, posuzoval nárok obviněného na základě podkladů (potvrzení o příjmech, výpisů z účtu obviněného a sdělení Úřadu městské části B.-K.), které mu obviněný dodal dne 18. 2. 2019 na základě výzvy JUDr. L. H. ze dne 17. 1. 2019. Podle obsahu těchto podkladů soud dospěl k závěru, že obviněný měl v době podání žádosti průměrný výdělek ve výši 11 611 Kč měsíčně. Na účtu měl rovněž finanční rezervu ve výši 26 218 Kč. Shledal tudíž, že šlo o prostředky, které nesvědčí o tom, že by byl nemajetný, neboť si i zpětně hradil nepovinné sociální pojištění pro získání důchodu v 65 letech. Obviněný sdílel společnou domácnost se svou matkou, se kterou se dělil o náklady na její chod, přičemž ty nemohly samy o sobě a při jeho příjmech založit nárok na přiznání bezplatné obhajoby či obhajoby za sníženou odměnu. Soud vysvětlil, že tento nárok neslouží k odvrácení nepříznivé životní situace spojené s hrazením nákladů obhajoby, nýbrž k zamezení upření práva na formální obhajobu těm, kterým jejich situace vůbec nebo ve významné části nedovoluje dosáhnout částky, kterou činí náklady obhajoby. Nejednalo se proto o situaci, kdy by byl obviněný po uhrazení nákladů obhajoby existenčně ohrožen, a proto soud prvního stupně jeho žádosti nevyhověl. S těmito závěry se v usnesení ze dne 10. 4. 2019, sp. zn. 3 To 123/2019, ztotožnil i stížnostní soud, který správnost závěrů soudu prvního stupně doložil odkazem na ustálenou judikaturu, podle níž se pro přiznání obhajoby bezplatné nebo za sníženou odměnu musí jednat o dlouhodobou finanční nepřízeň, a nikoliv přechodný stav. Za rozhodné považoval, že obviněný je v produktivním věku, schopný manuální práce, bez zdravotních potíží a má finanční příjmy. Důvody, pro které přechodně nedosahuje vyšší platové hranice, jsou ty, že stále studuje a peníze vydělává pomocí brigád, přičemž by mohl na trhu práce hledat uplatnění odpovídající jeho vzdělání. Zmiňovaná finanční situace navíc nebyla dlouhodobá, ale pouze přechodného charakteru a obviněný měl možnost i do budoucna získat dostatek finančních prostředků, přičemž svůj dluh na odvodech na sociální pojištění si zapříčinil sám, když dlouhodobě neprováděl pravidelné platby. Z těchto důvodů, ve spojení s odůvodněním soudu prvního stupně, obviněný svůj nárok na bezplatnou obhajobu nebo obhajobu za sníženou odměnu neosvědčil, a proto soud stížnost obviněného jako nedůvodnou zamítl.

26. Uvedené skutečnosti, které soudy obou stupňů rozvedly a vysvětlily ve zmíněných rozhodnutích, nesvědčí o tom, že by poměry obviněného neproověřovaly důsledně nebo je vadně posoudily, ba naopak z odůvodnění těchto rozhodnutí plyne, že respektovaly hlediska uvedená v § 33 odst. 2 tr. ř. a neporušily zásady plynoucí z článku 40 odst. 3 Listiny. Rovněž braly do úvahy, že soudy při přiznání bezplatné obhajoby nemohou stanovit podmínky, které nemají oporu v zákoně či v judikatuře a při rozhodování vycházely ze stavu aktuálního v době rozhodování (srov. náleží Ústavního soudu ze dne 23. 4. 2019, sp. zn. I. ÚS 3966/2019). Jde zejména o úvahy, jimiž doložily závěr, že obviněnému

zákonně zvýhodnění nepřisluší, protože jeho majetkové poměry jsou dostačující pro to, aby si náklady obhajoby hradil sám, neboť jím předloženými podklady neosvědčily, že nemá nedostatek finančních prostředků. Přitom je třeba zdůraznit, že soud tyto údaje sám nezjišťuje a doklady neopatruje, nicméně v případě neprokázání nároku obviněného rozhodne usnesením o zamítnutí žádosti nárokováající obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu, neboť povinnost dokazovat tvrzené skutečnosti je plně na obviněném (srov. ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 412 a 413).

27. Nejvyšší soud z uvedeného obsahu zmíněných rozhodnutí neshledal v úvahách a závěrech soudů vady, které by svědčily o tom, že při posuzování podkladů, které obviněný doložil, pochybily. Jejich závěry mají základ v předložených tvrzeních obviněného a jsou plně v souladu se zákonným vymezením podmínek v § 33 odst. 2 tr. ř. Z těchto důvodů nelze v tom, že soud obviněnému nárok na bezplatnou obhajobu nebo obhajobu za sníženou odměnu nepřiznal, spatřovat porušení práva obviněného na obhajobu.

28. Se zřetelem na tento závěr je třeba posuzovat obviněným v dovolání vytýkanou liknavost, s níž soud prvního stupně rozhodl o jeho žádosti až s odstupem téměř čtyř měsíců. Podle výše (viz body 20. až 23.) podrobně popsaného postupu soudu prvního stupně je zřejmé, že bylo nesprávné, jestliže na žádost obviněného, kterou obdržel ještě před nařízením hlavního líčení, nereagoval tak, že by postupoval v souladu s § 33 odst. 2 tr. ř., ale namísto toho jej telefonicky informoval, že u něj nejde o nutnou obhajobu, a proto si musí zvolit obhájce sám, přičemž toto sdělení obviněnému zopakoval i před zahájením hlavního líčení. Tím totiž samosoudce rezignoval na zákonné podmínky stanovené § 33 odst. 2, 3, 4 tr. ř., podle nichž je povinen o žádosti obviněného rozhodnout usnesením, proti kterému je přípustná stížnost, a to bez zbytečného odkladu, případně, pokud by nárok přiznal, a obviněný by o to požádal, obhájce bezodkladně ustanovit. Uvedené telefonické oznámení ani tatáž informace podaná soudcem při hlavním líčení neměly zákonem stanovenou procesní formu, protože se nejednalo o rozhodnutí ve smyslu § 33 odst. 3 tr. ř., přesto z něj pro obviněného plynula, byť formálně nedostatečná, avšak informace, že jeho žádosti nebylo vyhověno. Soud prvního stupně uvedený procesní nedostatek, i když s velkým odstupem času, a až na základě pokynu odvolacího soudu napravit, když usnesením ze dne 26. 2. 2019, sp. zn. 90 T 85/2018, poté, co požádal obviněného, aby svůj požadavek doplnil, rozhodl. Uvedený časový odstup mezi podanou žádostí a rozhodnutím soudu ani to, že mezitím bylo konáno hlavní líčení, jehož se obviněný účastnil sám, protože si obhájce nezvolil, rovněž nelze považovat za porušení práva obviněného na obhajobu, protože soudy obou stupňů nedospěly ani později k závěru, že by obviněný měl nárok na to, aby mu byly náklady obhajoby zcela nebo zčásti hrazeny státem. Zásadním důvodem bylo, že mu nenáleží postavení nemajetného obviněného, jemuž svědčí právo bezplatné obhajoby, jehož meze, resp. pozitivní závazky státu z jeho práva plynoucí (zaplatit namísto obviněného odměnu obhájce a náhradu hotových výdajů) určuje zákon v ustanovení § 33 odst. 2 tr. ř., a jež obviněný nesplnil (srov. náleží Ústavního soudu ze dne 22. 11. 2016, sp. zn. [IV. ÚS 2295/2016](#)).

29. Výše zmíněná liknavost a časová prodleva v rozhodnutí soudu byla řádně vypořádána a zhojena, a to ještě před rozhodnutím odvolacího soudu, když soud prvního stupně dne 26. 2. 2019 usnesením o žádosti o přidělení obhájce bezplatně nebo za sníženou odměnu rozhodl. Toto rozhodnutí odůvodnil s odkazem na zjištění, která učinil na základě předložených dokumentů, a obviněného rovněž poučil o možnosti podat stížnost, čehož obviněný v plné míře využil. Stížnostní soud napadené rozhodnutí přezkoumal a poté, co nezjistil v závěrech soudu prvního stupně žádné pochybení, stížnost obviněného podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. zamítl.

30. Soud je sice povinen bez zbytečného odkladu o návrhu podle § 33 odst. 3 tr. ř. rozhodnout, avšak naproti tomu je samostatnou povinností obviněného, aby včas dokázal jím tvrzené skutečnosti zakládající nárok na bezplatnou obhajobu, což dovolatel neučinil, neboť ke svému prvnímu návrhu nepřipojil potřebné podklady. Tato nesprávná procesní situace byla přitom zhojena, i když se tak

stalo až zásahem odvolacího soudu, který soudu prvního stupně udělil pokyn, aby rozhodl pomocí usnesení s možností opravného prostředku, na základě čehož byl návrh obviněného posouzen soudy obou stupňů, které ho po řádném zhodnocení finanční situace obviněného neshledaly důvodným. Obviněnému navíc nic nebránilo v tom, aby si obhájce, který by ho při hlavním líčení zastupoval, zvolil sám, což mu ostatně doporučil i samosoudce JUDr. L. H., což však obviněný ze své vůle neučinil.

31. Na základě shora uvedeného Nejvyšší soud shledal, že v přezkoumávané věci, i přes opožděnost uvedených rozhodnutí ve smyslu § 33 odst. 2 tr. ř., neměla tato vada zásadní význam, který by se promítl do porušení práva obviněného na jeho obhajobu ve smyslu dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. c) tr. ř., protože nedošlo k situaci, kdy by obhájce neměl, ač by jej podle zákona měl mít.

32. Ze všech dalších důvodů v rozhodnutí podrobně rozvedených Nejvyšší soud dovolání obviněného podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl.